

Lietuvos įtraukties
švietimo centras

įtrauktis

REKOMENDACIJOS APIE POZITYVAUS ELGESIO SKATINIMO BŪDUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO MOKYTOJAMS

Parengė:

Vaida Maziukienė, Barbora Skirgailaitė
Evelina Valutytė, Vytis Valantinas

Vilnius, 2025

Ikimokykliniame amžiuje formuojasi supratimas apie susitarimus ir elgesio normas, vaikų motyvacija glaudžiai susijusi su suaugusiųjų dėmesiu ir pastangų įvertinimu. Pozityvaus elgesio skatinimas yra vienas veiksmingiausių metodų ugdant vaikų kontekstą atitinkantį elgesį. Tai ypač svarbu dirbant su vaikais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų.

Pozityvaus elgesio skatinimas apima įvairias strategijas, taikomas individualiu, grupės ir įstaigos lygmeniu, siekiant kurti nuoseklią, saugią ir palaikančią aplinką. Viena iš šių strategijų – pozityvaus elgesio skatinimo būdai, kurie stiprina vaikų motyvaciją, ugdo teigiamus elgesio įgūdžius.

Rekomendacijų tikslas – suteikti ikimokyklinio ugdymo mokytojams žinių ir praktinių gairių, kaip taikyti pozityvaus elgesio skatinimo būdus, siekiant kurti palaikančią, saugią ir pozityvią ugdymo(si) aplinką. Rekomendacijomis siekiama padėti mokytojams sudaryti sąlygas vaikams patirti sėkmę, mokytis tinkamai reikšti emocijas, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, suaugusiais ir aktyviai dalyvauti ugdymo(si) procese.

POZITYVAUS ELGESIO SKATINIMO BŪDAI IR PRIEMONĖS

Yra išskiriami keli pozityvaus elgesio skatinimo būdai. Dažniausiai literatūroje yra minimi verbalinis (arba žodinis) skatinimas, neverbalinis skatinimas, vizualusis skatinimas ir elgesio pavyzdžio teikimas (kitai – modeliavimas). Toliau aprašomas kiekvienas būdas atskirai, pateikiami ikimokyklinio ugdymo mokytojams tinkami pavyzdžiai, aptariamas pritaikomumas tiek individualiu, tiek grupės lygmeniu.

Verbalinis skatinimas

Žodinis paskatinimas – viena iš dažniausiai naudojamų priemonių. Skiriamos dvi pagrindinės formos: pagyrimas ir padrąšinimas.

Pagyrimas	Taikymo pavyzdžiai
Tai vaiko įvertinimas, kai jis laikosi taisyklių ar sėkmingai dalyvauja veiklose. Skiriamasis pagyrimo bruožas – aiškus vaiko pasiektas rezultatas. Kiekvieno vaiko rezultatai priklauso nuo individualių gebėjimų, todėl ikimokykliniame amžiuje svarbu kelti realius, konkretaus vaiko raidos etapą atitinkančius lūkesčius, vertinti ne tik galutinį rezultatą, bet ir pastangas bei pažangą.	<i>Džiaugiuosi, kad padėjai draugui surinkti žaislus.</i> <i>Šaunu, kad sulaukei savo eilės.</i> <i>Puiku, tu pats apsiavei batus.</i>

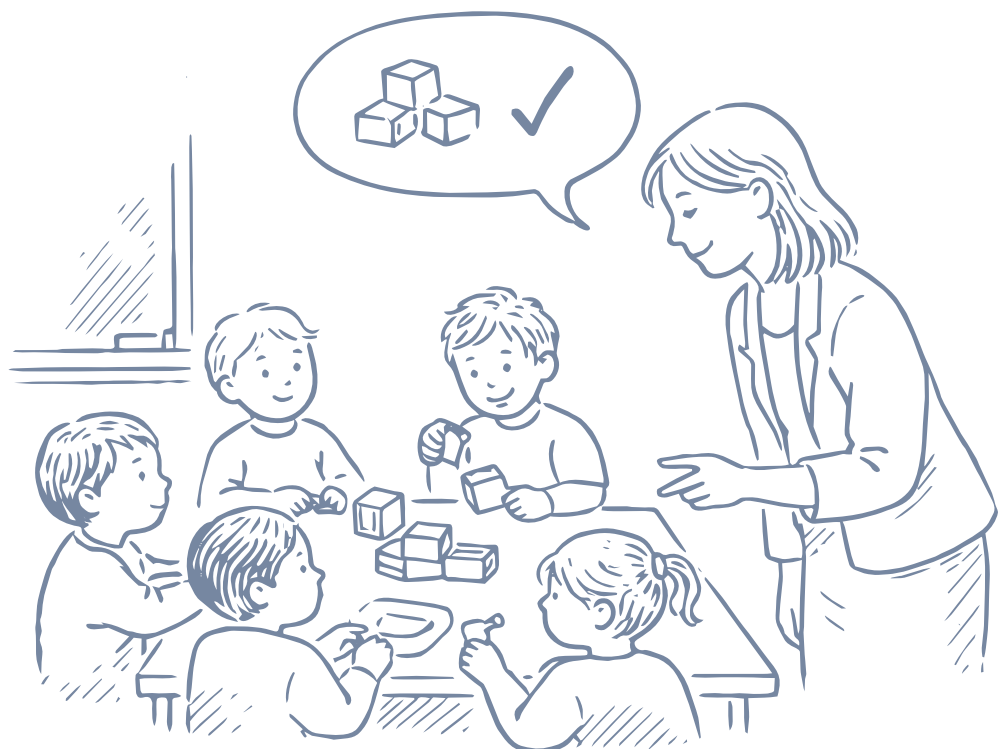
Padrąšinimas	Taikymo pavyzdžiai
Tai stiprinantys suaugusiojo žodžiai, skatinantys vaiką atlikti tam tikrą veiksmą. Drąsiname vaiką bandyti ir stengtis, atlikti užduotį iki galo, net jei ne viskas pavyksta.	<i>Matau, pastebėjai, kad Tomas tvarkosi. Nagi, ir tu mesk kaladėles į dėžę – padėk jam.</i> <i>Matau, kad nekantrauji. Dar minutėlę, tau pavyks sulaukti savo eilės.</i> <i>Kairysis batas jau ant kojos! Tau pavyks ir su dešiniuoju, aukis, palauksime.</i>

Verbalinis skatinimas

Verbaliniai paskatinimai turi būti aiškūs ir nukreipti į konkretų vaiko elgesį: vietoj bendro „*labai gerai*“ mokytojas įvardija, ką vaikas stengiasi pasiekti, ką jam pavyko atlikti. Tokie žodiniai paskatinimai vaikui aiškiai parodo, ką jis daro gerai, stiprina norą elgesį tęsti ar pakartoti, padeda vaikui suvokti socialinius lūkesčius. Tai stiprina ikimokyklinio amžiaus vaiko savivertę, suteikia pasitikėjimo susidurti su didesniais iššūkiais.

Verbalinį paskatinimą svarbu teikti atsakingai, įvertinant vaiko individualius poreikius, emocinę būseną ir situacijos kontekstą. Netinkamai parinkti padrąsinimo žodžiai gali sukelti vaikui abejonių suaugusiojo žodžiais, jei jie nesutampa su tikrove.

Neverbalinis skatinimas

Didžiąją dalį mūsų bendravimo sudaro neverbalinė komunikacija, todėl ir vaikams svarbu paskatinimą teikti ne tik žodžiu. Tai yra bet kokia neverbalinė komunikacija, pavyzdžiui, gestas, veido išraiška, judesys. Pavyzdžiui, šypsena, linktelėjimas, rankos nykščio kilstelėjimas į viršų ar santūrus paplojimas delnais mūsų kultūroje yra ženklai, kurie rodo pritirimą ir paskatinimą. Jei grupėje yra vaikų, kurie naudoja alternatyvias komunikacijos priemones, jiems neverbalinį paskatinimą galima teikti rodant atitinkamas korteles (ištiestas rankos nykštys, plojimai ar panašiai).

Neverbalinis skatinimas papildo verbalinį skatinimą, nes tai yra bendravimo dalis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad tai, ką mes sakome žodžiu, sutaptų su mūsų neverbaline komunikacija.

Kai vaikas kantriai laukia eilėje, mokytojas gali linktelėti ar, švelniai paliesdamas petį, pasakyti: „*Ačiū, kad palaukei*“.

Neverbalinį skatinimą taip pat galima taikyti tokiais atvejais, kai neturime galimybių pasakyti žodžiu arba kai nenorime atkreipti kitų dėmesio.

Kai vaikas padeda draugui susirinkti kaladėles, mokytojas gali nusišypsoti ir kilstelėti aukštyrą rankos nykštį. Taip vaikas gauna pastiprinimą iš mokytojo už pozityvų elgesį.

Taikant neverbalinį paskatinimą labai svarbu atsižvelgti į vaikų individualius skirtumus. Vaikai gali skirtingai interpretuoti neverbalinius paskatinimus, tai priklauso nuo šeimos, kultūrinės aplinkos, ypač kai tai yra prisilietimas. Neverbalinis paskatinimas taip pat neteikia konkrečios informacijos apie vaiko elgesį, tam labiau tinka žodinis paskatinimas.

Galvos linktelėjimas ir šypsena reiškia, kad mokytojas džiaugiasi vaiko poelgiu, tačiau žodžiu jis gali pasakyti: „*Ačiū, kad atsigėręs vandens puodelį padėjai į vietą*“.

Vizualusis skatinimas

Ikimokyklinio amžiaus vaikams vizualusis skatinimas turėtų būti aiškus ir konkretus. Svarbu, kad grupėje būtų vizualizuotos elgesio taisyklės, kurios padeda kurti saugią aplinką ir pozityvius vaikų tarpusavio santykius. Paskatinimui taip pat galima pasitelkti įvairias vizualias priemones: gyvūnų ar mašinų lipdukus, saulutes, širdeles arba vaikų pasirinktus vizualus.

Vizualiojo skatinimo pavyzdžiai:

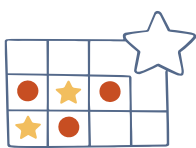
Už kontekstą atitinkantį elgesį mokytojas vaiką apdovanoja lipduku pagal individualius interesus. Vieniems vaikams tai gali būti gėlytės, kitiems gyvūnėliai ir panašiai.

Žetonų sistema gali būti naudojama visai grupei arba individui vaikui, kai už kontekstą atitinkantį elgesį vaikui suteikiami žetonai, kuriuos surinkęs jis gali iškeisti į pasirinktą apdovanojimą.

Taikant Premacko principą, sudaroma „*dabar – po to*“ lentelė, kuri padeda vaikams suprasti veiklų seką ir skatina juos atlikti mažiau patrauklias užduotis. Ši lentelė remiasi nuoseklumo ir motyvacijos principais: pirmiausia atliekama būtina, bet galbūt mažiau mėgstama veikla, o po jos – pasirenkama mėgstama, skatinanti veikla. Pavyzdžiui, dabar – atliekame užduotį, po to – žaidžiame arba dabar – nusiplauname rankas, po to – einame valgyti.

Mokytojas taip pat gali pasiūlyti vaikams žaisti žaidimą: už susitarimų laikymąsi, tvarkos palaikymą, savo eilės laukimą ar kitus konkrečius veiksmus renkami lipdukai, simboliai. Surinkus sutartą skaičių lipdukų grupės vaikams suteikiamos iš anksto sutartos skatinimo priemonės, pavyzdžiui, pratęsiamas žaidimo, buvimo lauke laikas, leidžiama patiems pasirinkti veiklą.

Tokie paskatinimo būdai naudingi ugdant tam tikrus įgūdžius grupėje. Tai reikalauja pastovumo, konkretumo, todėl mokytojas turėtų apsibrėžti vieną ar kelis pageidaujamo elgesio pavyzdžius, už kuriuos tokiu būdu bus skatinami vaikai. Kai įgūdis įsitvirtina, paskatinimą galima retinti.

Mokytojo elgesio pavyzdys (modeliavimas)

Ikimokykliniame amžiuje vaikai daug mokosi stebėdami. Mokytojo laikysena, balso tonas ir kalbėjimo stilius, reagavimas į nesėkmes ar kliūtis, gebėjimas išlaikyti ramybę ir pozityvumą tampa kasdieniu elgesio pavyzdžiu.

Elgesio modeliavimas – tai mokymosi per stebėjimą procesas, kai vaikai mokosi ne tik iš žodinių nurodymų, bet ir iš to, kaip pats mokytojas elgiasi, bendrauja, sprendžia nesutarimus ir reaguoja į sunkesnes akimirkas. Net mažos detalės, tokios kaip pagarbus kreipinys, pasisveikinimas, pritūpimas iki vaiko akių lygio padeda vaikui jaustis saugiai santykiyje ir moko tokį santykį kurti. Pagrindinis klausimas, kurį turėtų kelti mokytojas, taikydamas modeliavimą – „*Ką vaikams parodau savo elgesiu, balso tonu, sprendimais?*“. Mokytojas savo pavyzdžiu parodo, kaip reikėtų tinkamai pasielgti skirtingose situacijose.

Modeliavimas gali reikštis įvairiomis formomis

Emocijų valdymo demonstravimu

Kaip nusiraminti nusivylus ar supykus

Socialinių ir emocinių kompetencijų rodymu

Prašant pagalbos, išklausant, sulaukiant savo eilės, pasidalijant

Kasdien kuriant pozityvią grupės bendravimo kultūrą

Vienam kitą pagiriant, padėkojant, pastebint pastangas

Mokytojo elgesio pavyzdys (modeliavimas)

Taikant modeliavimą, mokinių dėmesys gali būti atkreipiamas tiksliai atliekant tam tikrus veiksmus.

Pavyzdžiui, mokytojas sako: „*Vaikai, aš dabar draugiškai paprašysiu kamuolio*“, o tada kreipiasi į vieną iš vaikų: „*Ar gali paduoti man kamuolį?*“. Arba demonstruoja kitą situaciją: „*Kai atsitrenkiu į kitą žmogų, sakau „atsiprašau“ ir einu toliau.*“

Svarbu, kad mokytojas skirtų laiko paaiškinti vaikams, kodėl elgiasi vienaip ar kitaip, atkreiptų jų dėmesį, ką tiksliai daro.

Suprantama, modeliavimo metodas turi savo ribotumą. **Mokytojo nuovargis, emocinis krūvis ar patiriamas stresas** daro įtaką kalbėjimo tonui, intonacijoms, veido išraiškai, elgesiui. Tokia būseną – ne silpnumo ženklas, o natūrali profesijos dalis. Tokiais atvejais vaikams galima paaiškinti savo savijautą, galbūt net santūriai nurodyti kai kurias priežastis (pavyzdžiui, šiek tiek pritrūko miego) ir išsakyti savo poreikius (trumpam prisėsti, atsigerti vandens). Tokiu būdu vaikams modeliuojamas gebėjimas atpažinti bei įvardyti savijautą ir ieškoti tinkamų būdų sau padėti. Vaikams svarbu išmokti, kad draugiškai elgtis reikia ne tik su kitais žmonėmis, bet ir su savimi.

Siekiant, kad visa grupė laikytųsi susitarimų, galima taikyti bendras skatinimo priemones. Tai padeda vaikams suvokti, kad bendradarbiavimas yra naudingas visiems. Vaikams galima pasiūlyti, kad, jei susitvarkys žaislus per tam tikrą nustatytą laiką, galės patys pasirinkti papildomą žaidimą. Tokiu būdu vaikai mokosi, kad jų elgesys daro įtaką bendrai veiklai.

Siekiant, kad pastiprinimas būtų veiksmingesnis, svarbu atsižvelgti, kad jis būtų suteikiamas greitai ir susietas su konkrečiu elgesiu, kitaip vaikai praranda motyvaciją. Tai ypač svarbu dirbant su vaikais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų.

Dažnas pastiprinimas padeda vaikui greičiau įgyti naujų įgūdžių. Mokantis naujų įgūdžių pradžioje pastiprinimai turi būti teikiami dažnai, pastiprinant beveik kiekvieną kontekstą atitinkantį veiksmą. Kai įgūdis įsitvirtina – galima tai daryti rečiau.

Renkantis pastiprinimo būdus ir priemones svarbu atsižvelgti į grupę ar (ir) į individualų vaiką – į interesus bei raidos lygį. Tai, kas vienam vaikui ar grupei gali veikti kaip pastiprinimas, nebūtinai tiks kitam vaikui ar kitai grupei. Pavyzdžiui, kai kuriems vaikams patinka viešas dėmesys, tačiau kitiems labiau tinka paskatinimas, teikiamas privačiau.

Bendraujant su vaikais yra svarbus mokytojo balso tonas. Ramus, pagarbus, šiltas, draugiškas mokytojo balsas padeda vaikams jaustis saugiai ir lengviau suprasti, ko iš jų tikimasi.

Mokytojas turėtų stengtis pastebėti visų vaikų elgesį ir panašiai į jį reaguoti, kad vaikai matytų, jog taisyklės ir susitarimai galioja kiekvienam vienodai ir visų pastangos yra vertinamos.

Mokytojo bendradarbiavimas su tėvais

Bendradarbiavimas su vaikų tėvais yra labai svarbus taikant pozityvaus elgesio skatinimą. Jis **padedą tėvams geriau suvokti ugdymo įstaigos reikšmę jų vaiko gyvenimui**, kad ikimokyklinio ugdymo įstaiga yra vieta, kurioje vaikas mokosi pagarbaus bendravimo modelių su mokytojais ir bendraamžiais. Grupėje taikomus pozityvaus skatinimo būdus ir priemones reikėtų pristatyti bendro tėvų susirinkimo metu, tuo tarpu konkretaus vaiko sunkumus ir pažangą aptarti individualiai su tėvais.

Gairės susitikimui su grupės tėvais:

- Pristatydamas grupėje taikomą elgesio skatinimą mokytojas turėtų kviesti tėvus tapti aktyviais pagalbininkais ugdant jų vaiką. Pozityvus elgesio skatinimas yra nuolatinis ir ilgalaikis procesas – tai reikėtų pabrėžti ir tėvams. Labai svarbu, kad vaiko kontekstą atitinkantis elgesys būtų skatinamas ir namuose. Todėl detalai aptariama, kokius vaikų poelgius dabar svarbiausia pastebėti, kokius veiksmus atlieka mokytojas, ko tikimasi iš tėvų, kaip dažnai bus susitinkama su tėvais.
- Susirinkimų metu yra galimybė stiprinti tėvų tarpusavio bendravimą: tėvai gali sulaukti patarimo, padrąsinimo, pagalbos iš kitų tėvų, kuriems pavyko įveikti jų vaikui aktualius sunkumus.

Mokytojo bendradarbiavimas su tėvais

Individualių susitikimų su tėvais gairės:

- Kalbėtis apie vaiko elgesio iššūkius būtina individualiai. Tokiems susitikimams tikslinga pasirinkti ramią ir privačią aplinką, kurioje galima užtikrinti atvirą pokalbį su tėvais. Individualių susitikimų metu svarbus aiškus, iš anksto aptartas klausimas ir tikslas.
- Su tėvais svarbu kalbėti ne tik apie vaiko iššūkius, bet ir stiprybes: kuo vaikas atrodo unikalus, kuo jo buvimas grupėje yra svarbus kitiems vaikams. Kiekvieno susitikimo metu pozityvios informacijos turėtų būti daugiau nei negatyvios. Su tėvais kalbama tik apie svarbiausius iššūkius, su kuriais susiduria jų vaikas, aptariama daroma pažanga, numatomas tolesnių veiksmų planas.

5-IOS GALIOS

1 SUNKUMAS

PAGALBOS BŪDAI

LITERATŪROS ŠALTINIAI

Fremont Unified School District. (2024). *25 ways parents can motivate children* [PDF]. Fremont Unified School District. Retrieved from fremontunified.org/walters/wp-content/uploads/sites/13/2024/01/25-Ways-Parents-Can-Motivate-Children.pdf

Kundrotienė, U. (n.d.). *Pagalba pedagogui: Norimo elgesio skatinimas* [PDF]. Klaipėdos pedagoginė-psichologinė tarnyba. Retrieved from https://www.klaipedosppt.lt/images/pagalba_ikimokykliniam_ugdymui/elgesio_korekcija/Pagalba%20pedagogui.%20Norimo%20elgesio%20skatinimas.pdf

NSW Department of Education. (n.d.). *Positive behaviour support: Reinforcement* [PDF]. NSW Department of Education. Retrieved from https://education.nsw.gov.au/content/dam/main-education/teaching-and-learning/professional-learning/pre-service-teacher-resources/Positive_Behaviour_Support_-_Reinforcement.pdf

Plan International. (2022). *Positive discipline – Part 6* [PDF]. Plan International. Retrieved from plan-international.org/uploads/2022/01/2009_positive_discipline_part_6_en.pdf

Kalbos redaktorė: Lina Kestenienė

Dizainas ir maketas: Olivija Žukauskaitė

Džiaugsmo g. 44, 11302 Vilnius

Tel. +370 676 960 44

El. paštas info@lisc.lt

Lietuvos įtraukties
švietimo centras

įtrauktis